

Biblia-kiállítás Pilisen, Galambos Lajos gyűjteményéből

A bibliofília sokféle területe ismert: van könyvbarát, aki egy meghatározott téma irodalmát gyűjti; más inkább a könyvek formai sajátosságaira helyezi kollekcijában a fő hangsúlyt, sokan próbálják megszerezni híres írók műveinek első vagy valamilyen szempontból fontos edícióját – és századok óta akadnak, akik a Könyvek Könyve, a Biblia kiadásait keresik. Természetesen valamilyen további szempont szerint leszűkítve a gyűjtőkör határait: némelyek adott korszakban megjelenteket próbálnak megszerezni, mások az illusztráltakból vagy meghatározott fordításokból alakítják ki kollekcijukat. Közéjük tartozik a Hódmezővásárhelyen élő *Galambos Lajos*, aki napjaink Magyarországon alighanem a legnagyobb magántulajdonban lévő együttesét birtokolja az 1948-ig kiadott magyar nyelvű Szentírásoknak. 1948 a hazai Biblia-kiadások történetében azért korszakzáró esztendő, mert akkor tette lehetetlenné a diktatórikus államhatalom a protestáns érdekeltségű *Brit és Külföldi Bibliatársulat* működését, és teljesen új viszonyok között jelentek meg a következő évtizedekben a Bibliák.

Galambos Lajos mintegy ezer, magyar nyelvű, illetve Magyarországon valamilyen más nyelven kiadott teljes vagy részleges kiadást mondhat magáénak. A bibliofília persze nem pusztán öncélú időtöltés, legalábbis a valódi gyűjtők esetében. Szorosan kapcsolódik a tudományos kutatáshoz: sok kiemelkedő jelentőségű könyvgyűjtő jelentős bibliográfiákkal vagy éppen tanulmányokkal gazdagította a szaktudományokat. Galambos Lajos is ezek közé a tudós könyvbarátok közé tartozik. A Debreceni Református Hittudományi Egyetemen végzett, szakképzett teológus és egyháztörténész, akinek legfőbb célja az, hogy összeállítsa a magyar bibliakiadások bibliográfiáját. Bármennyire is furcsa, eddig ugyanis még nem készült el a különféle felekezetek számára kiadott magyar nyelvű és magyarországi kiadású edíciók megbízható és tudományos igényű könyvészete; egyedül a *Károli Gáspár*-féle fordítás kiadásairól lehet viszonylag könnyen tájékozódni. Galambos Lajos készülő és külön részekben megjelenő vállalkozásában a Károli-fordítás mellett bemutatja majd a katolikus, az evangélikus, a héber–magyar, a különböző protestáns jellegű magyarításokat és a hazai nem magyar nyelvű kiadásokat. Gyűjteménye tehát e fontos vállalkozás forrásbázisa, ugyanakkor persze a gyűjtői habitus nagyszerű kifejeződése is. Minden bibliofil alapvető célja a teljes kollekció kialakítása; Galambos Lajos gyűjteményében jelenleg például a Károli-fordításoknak mintegy 90 százaléka megtalálható, de a katolikus edícióknak is közel 90 százalékát birtokolja.

A téka legkorábbi darabja egy erősen sérült *Vizsolyi Biblia*; nem sikerült azonban eddig példányt szereznie – egyébként nem is igazán reménykedik ebben – a XVI. századi magyar nyelvű nyomtatott részkiadásokból. Ezek a kötetek, mint például *Komjáti Benedek*, *Pesti Gábor*, *Sylvester János*, *Heltai Gáspár* fordításai csak né-

hány példányban maradtak fenn, és közgyűjtemények féltett kincsei. Teljesebb a XVII. századi kiadások sora; a gyűjtő nem kis büszkesége, hogy az úgynevezett *Hanaui* és az *Oppenheimeri Biblia*, vagyis Károli fordításának 1608-ban Hanauban, illetve 1612-ben Oppenheimben megjelent és *Szenci Molnár Albert* által sajtó alá rendezett második és harmadik kiadása (RMNY 971 és 1037) egy-egy példányával is rendelkezik, sőt az *Oppenheimeri Biblia* néhány évvel ezelőtt napvilágot látott facsimile kiadása az ő példányáról készült. E századból gyűjteményében őrzi többek között a híres *Váradai Bibliát* (Lásd következő cikkünket! – *A szerk.*) és a *Komáromi Csipkés György* által közreadott hányatott sorsú Szentírást is.

Mint köztudott, a 2008-as esztendőt a kereszt(y)én(y) egyházak a *Biblia Évének* nyilvánították. Sok helyütt nyílt kisebb-nagyobb kiállítás a Szentírás különféle kiadásaihoz. Ez adta az ötletet, hogy Pilis városában, a Kármán József Városi Könyvtár kezdeményezésére a négy helyi egyház – evangélikus, református, katolikus, baptista – és az önkormányzat, valamint *Szabó Márton* polgármester határozott támogatásával a ceglédi *Városi Könyvtártól* kölcsönkapott tíz tárlóban október 3-án és 12-én között a Városháza dísztermében Galambos Lajos kollekciójából mintegy 60 ritkaságot bemutassunk az érdeklődőknek. A kiállítás mottója – „Az magyar népnek...” – Sylvester János 1541-es sárvári Új Testamentum fordítása híres ajánlásának, az első magyar időmértékes versnek címe, hiszen talán Ő volt az, aki a legveretesebb szavakkal ajánlotta a mindenkor magyar olvasók figyelmébe az Újszövetség nyelvünkön történő megszólalását. (A Sylvester-féle fordítást eredetiben sajnos nem tudjuk kiállítani, de a kivételes jelentőségű könyv pompás fametszeteinek egy részéből kinagyított képeket készítettünk és helyeztünk a tárlók fölé. Köszönet illeti elkészítésükért *Varjú Zoltán* pilisi fényképész.)

A négy egyház a kiállítás időtartama alatt a Biblia jobb megismerését szolgáló lelkeségi programokat állított össze, a Kármán József Városi Könyvtár helyiségében pedig a bibliotéka Szentírással foglalkozó műveiből készítettünk kiállítást, amelyhez a lakosság tulajdonában lévő régi és családi ereklyének számító Bibliák bemutatása kapcsolódott.

Az október 3-án indult rendezvénysorozat a katolikus templomban szentmise bemutatásával kezdődött, amelyet *Beer Miklós* váci megyéspüspök celebrált.

Pogány György

Az Örök Ige

Váradai Biblia Vereben

2007. október 31-én rendkívüli esemény színhelye volt nyolcszáz lakosú településünk, Vereb. Ekkor került sor – a Biblia éve jegyében – a restaurált Váradai Biblia ünnepélyes átadására a református templomban.

Mitől vált rendkívülivé?

Községünk Helytörténeti Gyűjteményét 2006. augusztus 11-én nyitottuk meg. Másnap B. Kiss Gyula bácsi és Zsuzsi néni családi házuk padlásáról behozták a